

Rozdział 9

Współpraca transgraniczna jako czynnik determinujący zrównoważony rozwój regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza polsko-czesko-słowackiego

Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska

Politechnika Opolska

e-mail: k.lukaniszyn-domaszewska@po.edu.pl

ORCID: 0000-0002-2165-5095

Elżbieta Karaś

Politechnika Opolska

e-mail: e.karas@po.edu.pl

ORCID: 0000-0002-2211-6173

Katarzyna Mazur-Włodarczyk

Politechnika Opolska

e-mail: k.mazur-wlodarczyk@po.edu.pl

ORCID: 0000-0002-4822-9328

Roman Śmietański

Politechnika Opolska

e-mail: r.smietanski@po.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9255-5665

Cytuj jako: Łukaniszyn-Domaszewska, K., Karaś, E., Mazur-Włodarczyk, K. i Śmietański, R. (2023). Współpraca transgraniczna jako czynnik determinujący zrównoważony rozwój regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza polsko-czesko-słowackiego. W: B. Drelich-Skulska, M. Sobocińska, A. Tomášková (red.), *Ekonomiczne, zarządcze i społeczno-kulturowe wymiary relacji polsko-czeskich* (s. 191-202). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

JEL Classification: F4, F5, R110, F21, F210

Streszczenie: Różnice w dobrobycie między krajami europejskimi są szczególnie widoczne w regionach przygranicznych, a to wpływa na współpracę i stosunki transgraniczne. Zrównoważony rozwój granicy powinien uwzględniać zarówno społeczne, jak i ekonomiczne aspekty. Ważnym problemem badawczym staje się zatem określenie możliwości pobudzania rozwoju przedsiębiorczości transgranicznej w oparciu o istniejące formy współpracy transgranicznej, w tym współ-

pracy w sferze społecznej. Istotną barierą rozwojową współpracy transgranicznej była pandemia COVID-19, prowadząca do systematycznego zamykania granic państwowych na całym świecie, co miało znaczący wpływ na sposób funkcjonowania współpracy transgranicznej w Europie, w tym na pograniczu polsko-czesko-słowackim. Celem opracowania jest analiza współpracy transgranicznej na przykładzie polsko-czesko-słowackiej współpracy transgranicznej między województwami opolskim i śląskim (Polska) a Krajem Morawsko-Śląskim (Czechy) oraz Samorządowym Krajem Żylińskim (Słowacja). W rozdziale podjęto próbę ustalenia, czy intensywność współpracy transgranicznej może być czynnikiem mobilizującym przedsiębiorstwa do transgranicznego rozwoju przedsiębiorczości.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój regionu przygranicznego, współpraca transgraniczna, współpraca polsko-czesko-słowacka, pogranicze polsko-czesko-słowackie.

9.1. Wprowadzenie

Współpraca transgraniczna przyczynia się do eliminacji barier związanych z istnieniem granic państwowych. Polityka Unii Europejskiej, która promuje wizję Europy bez granic i od 25 lat sprzyja rozwojowi współpracy transgranicznej, doprowadziła w niektórych częściach Europy do powstania tzw. zintegrowanych regionów transgranicznych (Durand i in., 2020). Współpraca transgraniczna to współpraca istniejąca ponad granicą, pomiędzy graniczącymi państwami/regionami, prowadzona w celu zniesienia barier (socjalnych, gospodarczych, infrastrukturalnych i kulturowych) związanych z istnieniem granic państwowych bądź też łagodzenia skutków ich istnienia. Jest formą współpracy międzynarodowej, umacniającą relacje, gwarantującą stabilność oraz partnerski i zrównoważony rozwój społeczno-ekonomiczny (MSWiA, 2020). W myśl Europejskiej Konwencji Ramowej o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi (Europejska Konwencja Ramowa..., 1981) współpraca transgraniczna rozumiana jest jako wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie lub dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi oraz zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień służących realizacji tych zamierzeń. Do korzyści współpracy zaliczyć można m.in. to, że podobnie jak współpraca międzynarodowa, jest ona napędem do kreowania rozwiązań innowacyjnych, ponadto pozwala na zwiększenie znaczenia przedsiębiorstw macierzystych na rynku zagranicznym, stwarza możliwość rozwoju własnego zaplecza B+R oraz pomoc przy zdobywaniu kompetencji (Kraszewski, 2022).

Współpraca transgraniczna jest jednym z komponentów europejskiej współpracy terytorialnej. Europejska współpraca terytorialna jest celem polityki spójności służącej rozwiązywaniu problemów transgranicznych oraz wspólnemu

rozwijaniu potencjału różnych obszarów. Działania w ramach współpracy są finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego poprzez trzy kluczowe komponenty: współpracę transgraniczną, współpracę transnarodową i współpracę międzyregionalną (Europejska współpraca terytorialna, 2022).

Europejska współpraca terytorialna stanowi część polityki spójności od 1990 roku. Na okres programowania 2014-2020 po raz pierwszy w historii europejskiej polityki spójności przyjęto szczegółowe rozporządzenie obejmujące działania w zakresie europejskiej współpracy terytorialnej finansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Praktyka ta jest kontynuowana w latach 2021-2027.

Globalizacja sprzyja ekspansji dużych korporacji ponadnarodowych, podczas gdy w gospodarce występuje wiele mechanizmów stymulujących rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Małe przedsiębiorstwa, w większości działające w skali regionalnej lub lokalnej, również mają dobre perspektywy na rynku, a także wykazują tendencję do integracji (również z większymi firmami), np. jako klastry (Bleeke i Ernst, 1991). Klastry są formą partnerstwa mającą na celu rozwój współpracy między przedsiębiorstwami, ale także samorządami, instytucjami akademickimi i instytucjami otoczenia biznesu. Zlokalizowane są w bezpośredniej bliskości geograficznej i reprezentują powiązane sektory. Te dwa strategiczne warunki są konieczne do tworzenia odpowiednio silnych więzi między uczestnikami klastra (Kurowska-Pysz, 2016).

Impulsem do rozwoju każdej formy współpracy, w tym współpracy w ramach klastrów, mogą być zarówno potrzeby i oczekiwania zainteresowanych podmiotów, jak i czynniki zewnętrzne zachęcające do integracji. Wymienić tu można szczególnie korzystne warunki systemowe, wspomagające rozwój współpracy, tworzone w regionach przygranicznych.

W przeciwieństwie do wielu dobrze rozwiniętych miast przygranicznych w Europie Zachodniej lub Azji Wschodniej, regiony przygraniczne Europy Wschodniej rozwijają się raczej słabo, zwłaszcza pod względem gospodarczym i społecznym. Ich sytuacja jest niekorzystna i są narażone na marginalizację, co wymaga specjalnego wsparcia.

Istotny w tym przypadku jest też kontekst historyczny, gdyż zanim Polska, Słowacja i Republika Czeska przystąpiły do strefy Schengen w dniu 21 grudnia 2007 roku, każde przekroczenie granicy było związane z kontrolą dokumentów. Zanim zezwolono na swobodne przekraczanie granicy, obszar granicy, rozumiany jako strefa strategiczna pod względem militarnym, został wyłączony z priorytetowych inwestycji gospodarczych i społecznych oraz w dużej części był patrolowany przez wojsko. W sensie społecznym przekroczenie granicy było postrzegane jako nadzwyczajna konieczność, a nie przywilej mieszkańców

pogranicza i innych obywateli. W związku z tym ta możliwość była wykorzystywana tylko w określonych sytuacjach. Granica była podzielona, a nie zjednoczona, co powoduje że obecna współpraca między Polską a Słowacją i Republiką Czeską, pomimo niezaprzecznego dynamizmu, nie postępuje tak szybko, jak w innych regionach świata (Kurowska-Pysz, 2016).

Działania integracyjne, stymulujące rozwój obszarów przygranicznych, podejmowane są zarówno na poziomie Unii Europejskiej, jak i indywidualnie, przez sąsiadujące państwa członkowskie, które sprzyjają transgranicznemu rozwojowi przedsiębiorstw i integracji społeczno-gospodarczej sąsiednich gmin.

Okazuje się, że jak dotychczas we współpracy transgranicznej, zarówno w zakresie współpracy społecznej, jak i gospodarczej, partnerstwa bilateralne, będące dominującym rodzajem współpracy istniejącej między samorządami i organizacjami pozarządowymi, występują znacznie rzadziej między przedsiębiorstwami (Kurowska-Pysz, 2016).

Nie ulega wątpliwości, że długotrwała współpraca między tymi samymi partnerami wzmacnia stosunki transgraniczne, natomiast nie służy w pełni rozwojowi obszarów przygranicznych. W celu skutecznego przeciwdziałania problemom rozwojowym tych obszarów konieczne jest tworzenie nowych partnerstw między podmiotami, które wcześniej ze sobą nie współpracowały, a także rozwijanie możliwości nawiązywania kontaktów.

Obecnie większość przykładów współpracy transgranicznej występuje w sferze społecznej, podczas gdy na poziomie ekonomicznym są notowane tylko sporadycznie. Aby zrównoważyć tę tendencję, konieczne jest zdefiniowanie mechanizmów zachęcających do rozwoju przedsiębiorczości transgranicznej i współpracy gospodarczej o charakterze sieciowym (Kurowska-Pysz, 2016).

Analiza relacji kooperacyjnych zachodzących na pograniczu zachęciła autorów do rozważenia możliwości rozwoju współpracy klastrów w tych obszarach. Sprzyjają temu naturalna tendencja do integracji transgranicznej, a także warunki zewnętrzne, wynikające z polityki społeczno-gospodarczej sąsiadujących regionów przygranicznych i polityki Unii Europejskiej, jak wsparcie systemowe, np. w formie funduszy INTERREG.

W związku z tym celem opracowania jest analiza współpracy transgranicznej na przykładzie polsko-słowacko-czeskiej współpracy transgranicznej między województwami opolskim i śląskim (Polska) a Krajem Morawsko-Śląskim (Czechy) oraz Samorządowym Krajem Żylińskim (Słowacja).

9.2. Teoretyczne ujęcie współpracy transgranicznej regionów pogranicza

Współpraca transgraniczna regionów pogranicza jest złożona i skomplikowana, a wpływa na to kilka czynników. Pewne z nich są charakterystyczne dla danego miejsca, natomiast niektóre bariery można zidentyfikować w całej UE (Medeiros i Van Der Zwet, 2020). Okazuje się, że dominującą barierą miękką lub kulturową jest europejska różnorodność językowa. Zwłaszcza w regionach transgranicznych o wyższym transgranicznym przepływie rynku pracy pracownicy borykają się z problemami spowodowanymi różnicami w systemach socjalnych (Svensson i Balogh, 2018). Bariery prawne wynikające z różnych systemów administracyjnych mogą być częściowo niwelowane przez skuteczne podejście do integracji polityki terytorialnej, relatywnie lepsze stosowanie wielopoziomowego sprawowania rządów, rygorystyczne stosowanie zasad transgranicznego planowania przestrzennego (Colomb i Tomaney, 2021). Ponadto utrzymywanie się barier fizycznych na granicy, takich jak brak wspólnych systemów transportu publicznego i infrastruktury, również wymaga dalszych interwencji (Medeiros, 2019b).

F. Durand i A. Decoville (2021) podkreślają, że istotne jest transgraniczne planowanie przestrzenne, będące środkiem służącym wzmocnieniu ciągłości terytorialnej między regionami przygranicznymi, która w dalszym ciągu jest utrudniona przez różnice, a czasem napięcia, a tym samym uwidacznia polityczny paradygmat integracji europejskiej.

Z ustaleń F. Duranda, A. Decovillea oraz K. Knippschilda (2020) wynika, że o ile kilkadziesiąt lat integracji transgranicznej doprowadziło do wzmocnienia powiązań funkcjonalnych między regionami przygranicznymi, o tyle niektóre skutki procesu integracji transgranicznej stworzyły również funkcjonalną specjalizację przestrzeni, która opiera się na nierównościach społecznych i gospodarczych. Taka sytuacja jest sprzeczna z ideą transgranicznej spójności terytorialnej i pomaga lepiej zrozumieć wzrost eurosceptycyzmu na niektórych obszarach przygranicznych (Durand i in., 2020).

Należy także zwrócić uwagę, że istotną barierą rozwojową współpracy transgranicznej była pandemia COVID-19, prowadząca do systematycznego zamykania granic państwowych na całym świecie, nazwanego polityką „covidfencing”. Miało to duży wpływ na sposób prowadzenia współpracy transgranicznej w Europie, w tym na pograniczu polsko-czesko-słowackim, ponieważ radykalnie ograniczyło wszelkie przepływy przez granice (Bohm, 2021). Decyzja dotycząca polityki „covidfencing” wpłynęła głównie na przepływ ludzi postrzeganych jako nosiciele tego wirusa. Wynikające z tego środki

blokady były wdrażane nie tylko w celu ograniczenia lub zablokowania przemieszczania się ludzi między krajami, ale także w granicach państwowych, a czasem w określonych miejscowościach (Novotný, 2022).

Tabela 9.1. Modele integracji transgranicznej

Model	Charakterystyka
Europa Wschodnia – kraje bałtyckie, Rumunia, północna i południowa granica Polski, wschodnie granice Węgier i Słowacji oraz granice greckie	Niskie wzajemne zaufanie między ludnością mieszkającą po obu stronach granicy, niewielkie mieszanie się sąsiednich terytoriów przez ludność (obserwuje się niewiele działań transgranicznych) oraz znaczne wykorzystanie programu INTERREG.
Skandynawia	Stosunkowo silna dynamika projektów transgranicznych z symbolicznymi przypadkami, takimi jak Kopenhaga-Malmö czy Haparanda-Tornio, ale niska gęstość zaludnienia komplikuje współpracę transgraniczną.
Model morski – obszary objęte programem INTERREG A położone na wybrzeżach Morza Północnego, Morza Bałtyckiego i Morza Adriatyckiego	Niski poziom działań transgranicznych, zaufanie do zagranicznych sąsiadów i zaangażowanie w projekty transgraniczne po obu stronach granicy.
Zachodni Model Kontynentalny – wzdłuż Renu, Beneluksu i granicy niemiecko-austriackiej	Silna funkcjonalna symetryczna integracja, wysoki poziom zaufania po obu stronach granicy.
Model Środkowoeuropejski – strefa kontaktu między krajami byłego bloku sowieckiego a wschodnimi regionami świata niemieckojęzycznego	Stosunkowo niska skłonność ludzi do wzajemnego zaufania społecznego do swoich sąsiadów, silna mobilizacja europejskich instrumentów współpracy oraz zagęszczenie podmiotów zaangażowanych w projekty transgraniczne.
Europa Południowo-Zachodnia (Portugalia, Hiszpania, południowa Francja, zachodnie Włochy, Chorwacja)	Stosunkowo niewielka liczba działań transgranicznych, znaczące różnice po obu stronach granicy pod względem wskaźnika zaufania społecznego.

Źródło: (Durand i Decoville, 2020).

W artykule na temat integracji transgranicznej Durand i Decoville (2020) przeprowadzili systematyczną i wielowymiarową analizę integracji transgranicznej wzdłuż granic wewnętrznych UE. Określili sześć różnych modeli integracji transgranicznej w UE (tab. 9.1). Można zauważyć, że najwyższy poziom integracji transgranicznej występuje wzdłuż Renu, gdzie są silne przepływy transgraniczne i wzajemne zaufanie wśród ludności. Warto zwrócić uwagę, że

pandemia COVID-19 wykazała stosunkowo wysoki poziom powiązań funkcjonalnych i wzajemnego zaufania, czego przykładem może być miasto Cieszyn na pograniczu polsko-czeskim (Bohm, 2022).

9.3. Porównanie zakończonych projektów transgranicznych z pogranicza polsko-czesko-słowackiego w ramach Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej

Poniżej zestawiono ze sobą informacje o zakończonych projektach z pogranicza polsko-czesko-słowackiego (tab. 9.2). Projekty te realizowane były w ramach Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TRITIA z ograniczoną odpowiedzialnością (EUWT TRITIA/ EGTC TRITIA) działającego od 2013 roku na terenie Polski (województwo śląskie), Słowacji (Samorządowy Kraj Żyliński) i Czech (Region Morawsko-Śląski). EUWT opisywane jest jako europejski instrument prawny oraz narzędzie ułatwiające i upowszechniające m.in. współpracę transgraniczną. Celem EUWT TRITIA jest usprawnienie i promowanie współpracy transgranicznej, ponadnarodowej i międzyregionalnej zmierzające do wzmocnienia spójności ekonomicznej i społecznej. Jego działalność ma ułatwić życie mieszkańcom pogranicza, zapewnić spójność transgraniczną oraz umożliwić realizację projektów strategicznych (EGTC TRITIA b.d.). Zadania EUWT obejmują przede wszystkim realizację programów lub projektów współpracy terytorialnej, współfinansowanych przez Wspólnotę za pomocą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego lub Funduszu Spójności (EGTC TRITIA, b.d.).

Do najnowszych projektów realizowanych w ramach EUWT TRITIA zaliczane są programy: Wspólna digitalizacja 3D obiektów historycznych obszaru transgranicznego SK-PL; AIR TRITIA; TRANS TRITIA; Mówimy po słowacku! Hovoríme posty oraz Cross-border ski. Nie zostały one ujęte w powyższym zestawieniu ze względu na ich obecną realizację i potencjalną dalszą możliwość rozwoju.

Tabela 9.2. Przykłady zakończonych projektów z pogranicza polsko-czesko-słowackiego. Stan na dzień 24.10.2022

Nazwa projektu	Partnerzy	Grant [EUR]	Finansowanie	Cel	Obszar	Główne działania
1 Tourism for all	2 EGWT TRITIA, Zamek Cieszyn – Instytut Projektowania dla Wszystkich im. Michała Ożmína, Śląska Organizacja Turystyczna, Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna, Trianon z.s., Žilinský samosprávny kraj, Rozvojová agentúra Žilinského samosprávneho kraja, Krajská organizácia cestovného ruchu Žilinský turistický kraj, EGWT Ister – Granum	3 10 000	4 Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki	5 ▶ Propagowanie dostępności ▶ Idea projektowania uniwersalnego	6 Turystyka w miastach historycznych	7 Konferencja ▶ Warsztaty ▶ Wystawa
You are what you eat	EGWT TRITIA, Ister-Granum European Grouping of Territorial Cooperation Ltd.	12 000	Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki	▶ Wspieranie sprzedaży produktów lokalnych ▶ Dostarczanie informacji i wiedzy producentom	Produkcja lokalna	▶ Ekspozycja ▶ Konferencje ▶ Wykłady ▶ Publikacja
Discover you industrial past	EGWT TRITIA Agentura pro regionální rozvoj, a.s. Žilinský turistický kraj Opolska Regionalna Organizacja Turystyczna Śląska Organizacja Turystyczna	10000	Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki	▶ Promocja zabytków techniki ▶ Promocja potencjału turystycznego	Turystyka	▶ Stworzenie gry planszowej dla młodzieży ▶ Testowanie gry ▶ Publikacja książek ▶ Administracja podstrony projektu ▶ Wystawy ▶ Konferencja

Sustainable business	<ul style="list-style-type: none"> ▶ EGWT TRITIA ▶ Agencja Rozwoju Regionalnego, Ostrava 	80119	<p>Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego / Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Republika Czeska –Rzeczpospolita Polska 2007-2013</p> <p>Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki</p>	<p>Stworzenie transgranicznej sieci organizacji wspierających początkujących przedsiębiorców po obu stronach granicy</p>	Działalność gospodarcza	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Seminarium ▶ Opracowanie studium mapowania ▶ Dni otwarte działalności transgranicznej
Green transport service	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Agencja Rozwoju Regionalnego Kysuce (SK) ▶ EUWT TRITIA ▶ Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kraju Morawsko-Śląskiego (CZ) ▶ Gmina Hřáava (CZ) ▶ Gmina Čierne (SK) ▶ Gmina Istebna (PL) 			<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zmapowanie ekologicznych, alternatywnych form transportu ▶ Propagowanie alternatywnych form transportu w szkołach podstawowych ▶ Zmniejszenie się CO₂ w powietrzu 	Transport i edukacja	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Stworzenie map alternatywnych form transportu ▶ Warsztaty ▶ Konferencje ▶ Stworzenie fanpage'a (Facebook)
Children Visegrad chess league	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Uczniowski Klub Sportowy „Pionier” ▶ EUWT TRITIA ▶ „RODŁO” Opole ▶ SK Slavia Orlová ▶ Caissa Čadca ▶ Gedeon Barcza SPORT CLUB ASSOCIATION ▶ Belgrade chess association 		<p>Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki</p>	<p>Popularyzacja gry w szachy wspierającej rozwój dzieci i młodzieży (m.in. umiejętności rozwiązywania problemów i logicznego myślenia, rozwijanie wyobraźni)</p>	Edukacja	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Stworzenie Dziecięcej Wyszehradzkiej Ligi Szachowej ▶ Organizacja turniejów w Czechach, Polsce i Słowacji z udziałem uczestników V4 i Serbii ▶ Opracowanie filmu promującego

Źródło: (EGTC TRITIA).

9.4. Podsumowanie

Pandemia COVID-19 przyczyniła się do powrotu fizycznych barier na granicach europejskich, co spowodowało zawieszenie lub znaczne ograniczenie przepływów transgranicznych w Europie (Bohm, 2022). Poziom integracji transgranicznej w UE jest bardzo zróżnicowany. Najwyższy poziom integracji transgranicznej udokumentowano w rdzeniu UE, wzdłuż Renu (Durand i Decoville, 2020). Wśród nowych krajów UE współpraca transgraniczna opiera się przede wszystkim na relatywnie dużej liczbie podmiotów, które wykorzystują INTERREG jako ważne narzędzie współpracy transgranicznej.

Współpraca transgraniczna powinna się przyczynić do zapewnienia równych szans rozwoju obszarów peryferyjnych zagrożonych marginalizacją. Pogłębionej współpracy transgranicznej sprzyjają zarówno naturalne trendy integracyjne zachodzące w regionach przygranicznych, jak i wysoka dostępność środków unijnych z programu INTERREG dla rozwoju współpracy transgranicznej. Na analizowanym obszarze granicy polsko-czesko-słowackiej efekty współpracy transgranicznej są wyraźnie widoczne w sferze społecznej, przede wszystkim w dziedzinie kultury, edukacji, sportu i turystyki, administracji.

Jednak współpraca ta rozwinęła się w o wiele mniejszym stopniu w sferze gospodarczej. Dla większości firm działających w regionach przygranicznych rynki krajów sąsiednich traktowane są na równi z innymi, znacznie bardziej odległymi rynkami zagranicznymi. W związku z tym trudno jest określić wyraźne tendencje do współpracy gospodarczej w tym zakresie.

Mimo że zrównoważony rozwój granicy powinien się opierać zarówno na aspektach społecznych, jak i gospodarczych, to sfera przedsiębiorczości jest obecnie wyraźnie minimalizowana. Samorządy w dalszym ciągu nie doceniają ekonomicznych aspektów współpracy transgranicznej, a za najbardziej obiecujące kierunki dalszej integracji uważa się kulturę, edukację, turystykę itp. Niemniej jednak sektory te mają pewien potencjał gospodarczy, który oznacza, że istnieją możliwości zaangażowania przedsiębiorców we współpracę transgraniczną właśnie w te obszary działalności.

Bibliografia

- Bleeke, J. i Ernst, D. (1991). The way to win in cross-border alliances. *Harvard Business Review*, 69, 127-135.
- Bohm, H. (2021). The influence of the Covid-19 pandemic on Czech-Polish cross-border cooperation: From debordering to re-bordering? *Moravian Geographical Reports*, 29(2), 137-148. <https://doi.org/10.2478/mgr-2021-0007>

- Bohm, H. (2022). Challenges of pandemic-related border closures for everyday lives of Poles and Czechs in the divided town of Cieszyn/Český Těšín: Integrated functional space or reemergence of animosities? *Nationalities Papers*, 50(1), 130-144. <https://doi.org/10.1017/nps.2021.51>
- Colomb, C. i Tomaney, J. (2021). Spatial planning, nationalism and territorial politics in Europe. *Regional Studies*, 55(1), 101-114. <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1744552>
- Decoville, A. i Durand, F. (2021). An empirical approach to cross-border spatial planning initiatives in Europe. *Regional Studies*, 55(8), 1417-1428. <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1902492>
- Durand, F. i Decoville, A. (2020). A multidimensional measurement of the integration between European border regions. *Journal of European Integration*, 42(2), 163-178. <https://doi.org/10.1080/07036337.2019.1657857>
- Durand, F., Decoville, A. i Knippschild, K. (2020). Everything all right at the internal EU borders? The ambivalent effects of cross-border integration and the rise of euroscepticism. *Geopolitics*, 25(3), 587-608. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1382475>
- Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi. (1981). Dz.U. nr 61, poz. 287, art. 2
- Europejska współpraca terytorialna. Noty tematyczne o Unii Europejskiej. Parlament Europejski (europa.eu) (24.10.2022).
- Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TRITIA z ograniczoną odpowiedzialnością [EGTC TRITIA]. (b.d.). Pobrane 23 października 2022 z <http://www.egctritia.eu/pl/>
- Kraszewski, T. (2022). Centrum badawczo-rozwojowe GLOKOR, wystąpienie podczas Konferencji Naukowej i Forum Ekonomicznego. Polska-Azja. Wojna i pandemia, zmierzch dawnej globalizacji i początek nowej. Wrocław 26.09.2022.
- Kurowska-Pysz, J. (2016). Opportunities for cross-border entrepreneurship development in a cluster model exemplified by the Polish-Czech border region. *Sustainability*, 8(3), 230. <https://doi.org/10.3390/su8030230>
- Medeiros, E. (2018). Should EU cross-border cooperation programmes focus mainly on reducing border obstacles. *Documents D'Anàlisi Geogràfica*, 64(3), 467-491. <https://doi.org/10.5565/rev/dag.517>
- Medeiros, E. (2019a). Spatial planning, territorial development and territorial impact assessment. *Journal of Planning Literature*, 34(2), 171-182. <https://doi.org/10.1177/0885412219831375>
- Medeiros, E. (2019b). Cross-border transports and cross-border mobility in EU border regions. *Case Studies on Transport Policy*, 7(1), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.cstp.2018.11.001>
- Medeiros, E. (2019c). Delimiting cross-border areas for policy implementation: A multi-factor proposal. *European Planning Studies*, 28(1), 125-145. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1687654>
- Medeiros, E. i Van Der Zwet, A. (2020). Evaluating integrated sustainable urban development strategies: A methodological framework applied in Portugal. *European Planning Studies*, 28(3), 563-582. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1606898>
- Medeiros, E., Ramírez, M. G., Ocskay, G. i Peyrony, J. (2021). Covidfencing effects on cross-border deterritorialism: The case of Europe. *European Planning Studies*, 29(5), 962-982. <https://doi.org/10.1080/09654313.2020.1818185>
- MSWiA. (2020). Pobrane 22 września 2022 z <https://www.gov.pl/web/mswia/wspolpraca-transgraniczna>
- Novotný, L. (2022). Effects of 'Covidfencing' on cross-border commuting: A case of Czech-German borderland. *European Planning Studies*, 30(4), 590-607. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1986470>
- Svensson, S. i Balogh, P. (2018). Limits to integration: Persisting border obstacles in the EU. W: E. Medeiros (red.), *European territorial cooperation. The urban book series*. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-74887-0_7

Cross-Border Cooperation as a Factor Determining the Sustainable Development of the Border Region on the Example of the Polish-Czech-Slovak Borderland

Abstract: The differences in welfare amongst European countries are especially evident in border regions, and this affects cross-border co-operation and relationships. The sustainable development of the border should take into account both the social and economic aspects of development. Therefore, it is an important research problem to identify ways to promote the development of cross-border entrepreneurship based on existing forms of cross-border co-operation, including co-operation in the social sphere. An important obstacle to the development of cross-border co-operation was the Covid-19 pandemic, which led to the systematic closure of national borders around the world and significantly affected the way of cross-border co-operation in Europe, including the Polish-Czech-Slovak border. The aim of the article is to analyse cross-border co-operation on the example of Polish-Czech-Slovak cross-border co-operation between the Opolskie and Śląskie voivodships (Poland), the Moravian-Silesian Region (Czech Republic) and the Žilina Local Government Region (Slovakia). The article examines whether the intensity of cross-border co-operation can be a factor motivating companies to develop cross-border entrepreneurship.

Keywords: sustainable development of the border region, cross-border cooperation, Polish-Czech-Slovak cooperation, Polish-Czech-Slovak borderland.